

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
бізнесу та сфери обслуговування
30 серпня 2023р., протокол №

Голова Вченої ради

Галина ТАРАСЮК

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 073 «Менеджмент»
освітньо-професійна програма «Менеджмент»
факультет бізнесу та сфери обслуговування
кафедра менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій

Схвалено на засіданні кафедри
туризму та готельно-ресторанної
справи
28 серпня 2023 р.,
протокол № 07

Т.в.о. завідувача кафедри
Галина ТАРАСЮК

Гарант освітньо-професійної
програми
Ольга ПАЩЕНКО

Розробник: кандидат історичних наук, доцент КРУГЛЯК Марина

Житомир
2023 – 2024 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17__ /2

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»	нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність: 073 «Менеджмент»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1-й	2-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		2-й	4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2	Освітній ступінь «бакалавр»	Лекції	
		16	4 год.
		Практичні	
		16	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
58	82 год.		
Вид контролю: залік			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 36 % аудиторних занять, 64 % самостійної та індивідуальної роботи;

для заочної форми навчання – 9 % аудиторних занять, 91 % самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 3

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є забезпечити освоєння соціології як специфічного осягнення дійсності, як науки, найважливішим завданням якої є вивчення соціального життя людини, груп людей та суспільства.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- формування у студентів високої світоглядно-методологічної культури;
- освоєння студентами понятійно-категоріального апарату соціології;
- формування у студентів творчого мислення, здатності аналізувати розвиток соціальних явищ, процесів у суспільстві;
- визначати місце людини в суспільстві на мікро-, мезо- та макрорівнях;
- ознайомитися зі спадщиною провідних соціологів світу і України;
- опанувати навички проведення соціологічного дослідження;

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 073 «Менеджмент»:

ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.

ЗК1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за спеціальністю 073 «Менеджмент»:

ПРН01. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальносоціологічна теорія

Тема 1. Вступ. Соціологія як наука про суспільство

Об'єкт, предмет і структура соціології. Дискусія про предмет соціології. Методи соціології. Категорії і закони соціології. Місце соціології в системі суспільствознавства. Функції соціології. Провідні світові та українські соціологи та їхні праці.

Тема 2. Історія розвитку соціології

Основні етапи розвитку соціологічного знання, їх загальна характеристика. Історичні передумови виникнення соціології. Протосоціологічний етап. Доантичні вчення про суспільство (Єгипет, Вавилонія, Іран, Індія, Китай). Погляди античних мислителів (Демокрит і Левкіпп, Сократ, Платон, Аристотель, Епікур, римські стоїки, Аврелій Августин). Протосоціологічні погляди в Середньовіччі. Фома Аквінський. Протосоціологія доби Відродження і нового часу (Томас Мор, Томаззо Кампанелла, Нікколо Макіавеллі, Томас Гоббс, Джон Локк). Суспільство очима просвітителів (Бернард Мандевіль, Антоні Шефтсбері, Девід Юм, Адам Сміт, Уільям Петті; Вольтер, Дідро, Монтеск'є, Жан-Жак Руссо, Анн-Робер-Жак Тюрго, Йоганн-Готфрід Гердер, Іммануїл Кант, Георг-Вільгельм Гегель та ін.).

Класичний етап в розвитку соціології. Огюст Конт як засновник соціології.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 4

Соціологічні погляди Герберта Спенсера. Натуралістичні школи в соціології (географічна, школа німецької геополітики, расово-антропологічна, органічна, соціал-дарвіністська). Психологічна соціологія (психолого-еволюціоністська соціологія; інстинктивізм; психологія натовпу; інтеракціонізм; психоаналіз З. Фрейда). Погляди Еміля Дюркгейма. Соціологічне вчення Карла Маркса. «Розуміюча соціологія» Макса Вебера. Теорія циркуляції еліт Вільфредо-Федеріко Парето. Формальна німецька соціологія (Ф. Тьонніс, Г. Зіммель).

Основні школи та концептуальні напрями сучасної західної соціології. Чиказька школа, Франкфуртська школа; функціоналізм; теорії соціального конфлікту; теорія соціального обміну; психоаналітичні теорії; символічний інтеракціонізм; феноменологічна соціологія; неомарксизм; соціологія «технологічного детермінізму»; психодраматичні дослідження Дж. Морено; теорії індустріального суспільства та теорії конвергенції.

Розвиток соціологічної думки в Україні. Протосоціологічний етап (від Київської Русі до середини XIX ст.). Класичний етап (80-ті рр. XIX ст. – 1917 рр.). Женевський гурток. Соціологічні вчення в XX ст. у Радянському Союзі та незалежній Україні. Пошуки діячів української еміграції (М. Шаповал, В. Липинський). Сучасна українська соціологія.

Тема 3. Суспільство як соціальна система

Суспільство як соціальна система, його основні компоненти. Суспільство і природа. Соціальні дії, зв'язки, взаємодії і відносини. Поняття про соціальні конфлікти. Типи суспільства і шляхи його розвитку.

Соціальні спільноти, їх типологія та основні характеристики. Соціальні групи, їх сутність і типологія. Соціальні інститути, їх роль в життєдіяльності суспільства. Соціальна організація: сутність, структура, типологія. Управління організаціями.

Соціальна структура суспільства: основні елементи та види. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність. Соціально-стратифікаційні процеси в сучасному українському суспільстві. Поняття соціальних змін. Соціальні рухи, їх природа і типи. Соціальні процеси та їх різновиди.

Змістовий модуль 2. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії

Тема 4. Соціологія політики

Предмет, категорії і функції соціології політики. Політика як соціальне явище і соціальний інститут. Соціологія держави: поняття держави, її характерні ознаки, теорії походження, функції, форми, поняття громадянського суспільства і правової держави. Соціологія політичних рухів і партій (класифікація політичних партій, типи партійних систем). Соціологія міжнародних відносин. Електоральна соціологія.

Тема 5. Економічна соціологія і соціологія праці

Предмет і об'єкт економічної соціології. Особливості економічної та соціальної сфер суспільства. Основні поняття і категорії економічної соціології. Становлення економічної соціології як науки. Проблемні пошуки вітчизняної економічної соціології.

Предмет, об'єкт, функції, основні категорії соціології праці та зайнятості. Виникнення і розвиток соціології праці. Соціальні аспекти зайнятості і безробіття.

Тема 6. Етносоціологія

Предмет, об'єкт та історія розвитку етносоціології. Поняття «народність», «етнос», «раса», «нація», «етнічний стереотип», «етногенез». Явище «авсіонарності» (Лев Гумільов), еволюційно-історичний підхід (Юліан Бромлей). Сутність національно-етнічних процесів і відносин. Націоналізм як історичне явище. Міжнаціональні конфлікти: природа і типологія.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17__ /5

Расизм у глобалізованому світі. Сучасні етносоціальні процеси в Україні та захист прав національностей.

Тема 7. Соціологія сім'ї

Сутність, об'єкт та предмет соціології сім'ї. Сім'я як об'єкт соціологічного вивчення. Функції сім'ї. Шлюб та сім'я: поняття, сутність, типологія. Структура сім'ї: нуклеарна і розширена. Моногамія, полігамія (поліандрія, полігінія); екзогамія і ендогамія; патріархальна, матріархальна та егалітарна сім'я. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї.

Тема 8. Соціологія молоді

Предмет, об'єкт і функції соціології молоді. Молодь як соціально-демографічна група суспільства. Ювентологія. Револуція молодіжних претензій. Соціологічні дослідження молодіжних проблем. Неформальні об'єднання молоді. Молодь і девіантна поведінка.

Тема 9. Соціологія освіти

Статус, предмет, об'єкт і методи соціології освіти. Функціональне призначення соціології освіти. Освіта як соціальний інститут. Іункції освіти у суспільстві. Освіта у сучасному світі і в Україні. Причини кризи вищої школи та шляхи виходу з неї. Основні законодавчі акти України про освіту. Закон України «Про освіту» (1991 р., зі змінами), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) тощо.

Тема 10. Соціологія особистості

Поняття «особа», «індивід», «особистість», «індивідуальність» у гуманітарному знанні. Феральні люди. Чи є особистістю немовля? Соціологічні концепції особистості: марксистська теорія особистості, теорія «дзеркального «Я», теорія ролей, необіхевіористська концепція, теорії соціальної установки, «концепції соціального характеру», теорії референтної групи, теорія інтегрального синтезу П. Сорокіна. Соціологічна структура особистості. Спрямованість особистості. З. Фрейд про структуру особистості. Ієрархічна теорія потреб А. Маслоу. Типологія особистості (1. Ідеальний, нормативний, модальний типи; 2. Гармонійний, традиційний, технократичний, неадаптований; 3. Традиціоналісти, ідеалісти, фрустровані, реалісти, гедоністи тощо). Соціальний статус та соціальна роль особистості. Рольовий конфлікт і шляхи його розв'язання. Соціалізація особистості. Агенти соціалізації. Де- і ре соціалізація. Девіантна поведінка, її види.

Тема 11. Соціологія культури

Культура як соціальний феномен. Соціальна сутність культури. Структурні елементи і форми вияву культури в житті людини та суспільства (форми культури: елітарна, народна і масова; різновиди культури: домінуюча, субкультури, контркультури). Матеріальна і духовна культура. «Макдональдизація» культури. Загальнолюдське і національне в культурі.

Тема 12. Соціологія релігії

Предмет і об'єкт соціології релігії та її функції. Історія становлення соціології релігії (французькі просвітники, І. Кант, Г. Гегель, О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер, Б. Малиновський про релігію). Релігія як соціальний інститут. Світоглядний, культовий, нормативний і організаційний компоненти релігії. Форми релігії (примітивні, архаїчні, історичні, ранні, сучасні релігії). Компоненти релігії: церкви, секти, деномінації. Сучасна релігійна ситуація в Україні і світі.

Тема 13. Соціологія глобалізації

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17__ / 6

Поняття глобалізації. Економічна, фінансова, політична, воєнна і культурна глобалізація.

Змістовий модуль 3. Методика і техніка соціологічних досліджень

Тема 14. Програмування та організація дослідження

Соціологічне дослідження: поняття, функції, види. Програма соціологічного дослідження та її компоненти. Вибірка у соціологічному дослідженні.

Тема 15. Методи збирання соціологічної інформації

Опитування як провідний метод збору первинної соціальної інформації. Види опитувань. Аналіз документів: поняття, види, особливості застосування. Соціологічне спостереження. Соціологічний експеримент. Якісні методи соціологічного дослідження.

Тема 16. Обробка та аналіз соціологічної інформації

Опис інформації та обчислення узагальнюючих параметрів. Кореляційний і регресійний аналіз. Методи багатовимірної статистики (факторний і кластерний аналіз). Прогнозування соціальних явищ та процесів. Методи соціологічного прогнозування.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17__ /7

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	Усього	лекції	Практичні	самостійна робота	усього	лекції	практичні	самостійна робота
Модуль 1								
Змістовий модуль 1. Загальносоціологічна теорія								
Тема 1. Вступ. Соціологія як наука про суспільство	6	2	2	2	6	2		4
Тема 2. Історія розвитку соціології	12	6		6	12	2		10
Тема 3. Суспільство як соціальна система	12	6	4	2	12			12
<i>Разом за змістовий модуль 1</i>	30	14	6	10	30	4		26
Змістовий модуль 2. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії								
Тема 4. Соціологія політики	4		2	2	4			4
Тема 5. Економічна соціологія і соціологія праці	4			4	4			4
Тема 6. Етносоціологія	4		2	2	4		2	2
Тема 7. Соціологія сім'ї	4		1	3	4		2	2
Тема 8. Соціологія молоді	4		1	3	4			4
Тема 9. Соціологія освіти	4			4	4			4
Тема 10. Соціологія особистості	4		2	2	4			4
Тема 11. Соціологія культури	4		2	2	4			4
Тема 12. Соціологія релігії	4			4	4			4
Тема 13. Соціологія глобалізації	4			4	4			4
<i>Разом за змістовий модуль 2</i>	40		10	30	40		4	36
Змістовий модуль 3. Методика і техніка соціологічних досліджень								
Тема 14. Програмування та організація дослідження	6	2		4	6			6
Тема 15. Методи збирання соціологічної інформації	8			8	8			8
Тема 16. Обробка та аналіз соціологічної інформації	6			6	6			6
<i>Разом за змістовий модуль 3</i>	20	2	0	18	20			20
ВСЬОГО	90	16	16	58	90	4	4	82

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17__ / 8

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Вступ. Соціологія як наука про суспільство	2	
2	Суспільство як соціальна система	4	
3	Соціологія політики	2	
4	Етносоціологія	2	2
5	Соціологія сім'ї	1	2
6	Соціологія молоді	1	
7	Соціологія особистості	2	
8	Соціологія культури	2	
РАЗОМ		16	4

6. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Соціологія як наука про суспільство

1. Об'єкт і предмет соціології.
2. Місце соціології в системі суспільних і соціальних наук.
3. Функції соціології в суспільстві.
4. Підготуйте доповідь про майбутнє соціології у світовому ракурсі. Зверніть увагу на міркування В. Бакірова, Е. Гідденса, Н. Черниш, Л. Сокурянської та інших. Доведіть або спростуйте тезу американських соціологів про те, що соціологія нині перебуває у стані кризи.
5. Опрацюйте статтю В. Танчера «Соціологічна наука: проблеми розвитку і дисциплінарного переформатування», публікації Майкла Буравого, інших соціологів й запропонуйте свої варіанти розвитку соціології в Україні в сучасних реаліях.
6. Дискусії в соціологічній науці про предмет соціології.
7. Нейл Смелзер та Ентоні Гідденс – провідні західні соціологи.

Тема 2. Історія розвитку соціології

1. Проаналізуйте вчення про суспільство у східних цивілізаціях Єгипту, Ваволонії, Ірану, Китаю та Індії.
2. Підготуйте виступ на тему «Розвиток емпіричних досліджень у протосоціологічний період».
3. Порівняйте ідеальну державу Платона та місто Сонця Томмазо Кампанелла. Визначте, чи були в історії спроби втілення міркувань філософів на практиці.
4. Політекономічна версія виникнення суспільства (Д. Юм, А. Сміт).
5. Філософія історії і культури і соціологічний вимір (Дж. Віко, Г.-В. Гегель, Й. Г. Гердер).
6. Соціологічні погляди діячів нового часу початку XVIII ст. (А. Шефтсбері, Б. Мандевіль, Дж. Уінстенлі, Ж. Мельє, Дж. Граунт, У. Петті та ін.).
7. Осмислення демократичного суспільства в творчій спадщині Алексіса де Токвіля.
8. Класики соціології кінця XIX – початку XX ст. (Ф. Тьоніс, Г. Зіммель).
9. Емпіричні дослідження в соціології у XIX – на початку XX ст. (Ламбер Адольф Жак

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 9

Кетле, Луї Віллерме, Андре Геррі, Чарльз Бут та ін.).

10. Проаналізуйте погляди на суспільство П. Сорокіна. Доведіть, що його концепція «інтегральної особистості» має місце в незалежній Україні.

11. Прослідкуйте еволюцію психоаналітичного напрямку у ХХ – на початку ХХІ ст. Визначте ознаки неофрейдизму, покажіть його практичне значення для пояснення суспільних явищ сучасності.

12. Проаналізуйте погляди українських гуманістів (Ю. Дрогобича, П. Русина, С. Оріховського-Роксолана, Й. Верещинського). Порівняйте їх з поглядами діячів західноєвропейського Відродження й нового часу.

13. Підготуйте виступ: «Ранньорадянський етап української соціології: становлення радянської науки чи її заперечення».

14. Розвиток соціологічних знань в Києво-Могилянській академії.

15. Українське суспільство в працях діячів національного відродження (М. Максимовича, М. Костомарова, Т. Шевченка, П. Куліша та інших).

16. Проблеми держави і влади у соціологічній спадщині В. Липинського.

Тема 3. Суспільство як соціальна система

1. Суспільство і природа.

2. Типи суспільств.

3. Спираючись на публікації в українській і зарубіжній пресі, спробуйте окреслити місце України в геополітичних процесах у світі. Якими є успіхи України на міжнародній арені й її прогалини. Проаналізуйте позитивні й негативні тенденції, що мають місце в суспільному житті в Україні у 2014–2022 рр. Запропонуйте шляхи розв'язання проблем.

4. Поміркуйте над демографічною ситуацією в Україні і світі. Яких змін зазнає соціально-демографічна й соціально-етнічна структури в Україні і світі в найближчій десятиліття? Визначте позитивні й негативні тенденції, поміркуйте над шляхами виходу з демографічної кризи.

5. Постіндустріальне суспільство: позитивні й негативні риси.

6. Теорія середнього класу. Середній клас в Україні і світі.

7. Поняття бюрократії. Макс Вебер про бюрократію.

Тема 4. Соціологія політики

1. Соціологія держави.

2. Соціологія політичних відносин.

3. Спираючись на досвід України і світу, покажіть участь жінки в політичному управлінні державним життям. Визначте, наскільки представлені жінки в політичній системі України.

4. Проаналізуйте особливості електоральної поведінки молоді та представників старшого покоління. Що таке ейджизм? Чи підтримуєте Ви погляди деяких громадських діячів, які виступають проти надання виборчого права студентам, безробітним та пенсіонерам?

5. Опрацювавши літературу з політології, теорії міжнародних відносин, країнознавства, підготуйте доповідь про теорії (географічний детермінізм; енвіронменталізм; марксистська теорія; організаційна теорія Ф. Ратцеля і Р. Челлена; функціональна теорія Р. Гартшорна; теорія "держави-вмістилища" або "держави-контейнера" П. Тейлора) і концепції держав (атлантизм (євроатлантизм); мондіалізм; євразійство). Визначте місце «холодної війни» між США та СРСР в поширенні цих концепцій, охарактеризуйте політико-ідеологічну ситуацію у світі на початку ХХІ ст.

6. Електоральна соціологія.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 10

7. Поняття глобалізації. Економічна, фінансова, політична, воєнна і культурна глобалізація.

Тема 5. Економічна соціологія і соціологія праці

1. Основні наукові напрями економічної соціології.
2. Економічна культура: суть, зміст, структура.
3. Історія зарубіжної та вітчизняної соціології праці.
4. Об'єкти дослідження соціології праці.
5. Спираючись на праці М. Вебера та В. Зомбарта, проаналізуйте сутність «підприємницького духу» як складової капіталістичного духу.
6. Проаналізуйте сутність лідерства в контексті соціології праці. Визначте риси, якими має володіти лідер, ознайомтеся з теоріями лідерства (теорія рис, ситуативні, теорія очікування-взаємодії, теорія гуманістичного спрямування, мотиваційна, теорія обміну і трансактного аналізу тощо).
7. Підприємництво як соціально-економічна діяльність.
8. Трудова кар'єра як індивідуальна трудова мобільність.

Тема 6. Етносоціологія

1. Національне відродження України як проблема соціології нації.
2. Соціологічні прогнози майбутнього нації.
3. Ознайомтеся з теоріями етногенезу українців (трипільсько-арійська, середньовічна, ранньослов'янська, давньоруської народності, альтернативна тощо). Коли, на Вашу думку, виникли українці як етнос й як нація?
4. Проаналізуйте етнонаціональні процеси, що мають місце в сучасному світі, зокрема в Західній Європі й США. Як уникнути міжнаціональних конфліктів у майбутньому?
5. Расизм у глобалізованому світі.
6. Сучасні етносоціальні процеси в Україні та захист прав національностей.

Тема 7. Соціологія сім'ї

1. Проблеми студентської сім'ї.
2. Сімейні конфлікти та проблеми їх подолання.
3. Спираючись на газетні публікації, аналітичні статті, проаналізуйте тенденції розвитку шлюбно-сімейних відносин у світі від найдавніших часів до сучасності (проміскуїтет, кровноспоріднена сім'я, пуналуальна сім'я, синдіасмічна сім'я, моногамна сім'я). Зверніть увагу на альтернативні форми шлюбу (комуни, кібуци, співжиття, явище когабітації, бігамний, одностатевий шлюби, самотність тощо), поширені на Заході. Дайте свою оцінку цим новим типам шлюбу і співжиття. Чи мають місце подібні тенденції в Україні?
4. Проаналізуйте причини розлучень в Україні й на Житомирщині. Запропонуйте шляхи розв'язання цієї проблеми.
5. Проаналізуйте еволюцію статусу матері-одиначки від найдавніших часів до сучасності. За приклад можете взяти ряд публікацій М. Е. Кругляк.
6. Нерівний шлюб: історія розвитку, сучасний стан.

Тема 8. Соціологія молоді

1. Соціологія молоді як наука.
2. Соціологічний аналіз основних молодіжних проблем: стан, тенденції, перспективи.
3. Ознайомтеся з особливостями життя та побуту студентства України другої половини XIX – початку XX ст. Порівняйте повсякденне життя тогочасної молоді із сучасною.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 11

4. Порівняйте соціально-економічне становище молоді в Україні і в одній з країн світу. Якою є державна молодіжна політика в цих країнах? Визначте здобутки й прогалини в державній молодіжній політиці в Україні. Як би Ви на місці чиновників розв'язували проблеми молодого покоління?

5. Неформальні об'єднання молоді (рухи футбольних ультрас, готи, емо, панки, рокери тощо).

6. Молодь і девіантна поведінка: наркоманія, токсикоманія, алкоголізм, тютюнопаління, проституція, «дідівщина», злочинність.

Тема 9. Соціологія освіти

1. Характеристика системи освіти в Україні.

2. Методи соціологічного вивчення ефективності освіти.

3. Визначте, в чому полягає «криза освіти» у світі. Чи стосується це явище України? Окресліть шляхи виходу з цієї кризи.

4. Використовуючи історичну літературу, виділіть основні тенденції розвитку освіти в Україні (можна лише вищої освіти). Якими є здобутки й втрати освіти України на теперішньому етапі? Запропонуйте шляхи реформування системи освіти в Україні.

5. Освітня система в Україні і світі: порівняльна характеристика (на прикладі Великої Британії, Франції, Німеччини, США, Китаю тощо).

6. «Освіта майбутнього» (Мітіо Каку, Олександр Сидоркін та інші).

Тема 10. Соціологія особистості

1. Типологія особистості.

2. Підготуйте виступ на тему «Особистість очима представників теорії «соціального характеру» (Е. Фромм, Д. Рісмен).

3. Що вивчає геронтосоціологія? Як співвідносяться між собою геронтофілія, геронтофобія та ейджизм? Як відрізняється повсякденне життя людей похилого віку в Україні і світі? Підготуйте невелике наукове дослідження на дану тему або напишіть есе й висловіть свою позицію до проблеми дискримінації людей похилого віку.

4. Homo soveticus і Homo postsoveticus – порівняльна характеристика.

5. Проблеми соціалізації особистості в сучасному суспільстві.

6. Соціалізація людей похилого віку.

7. Соціальна типологія особистості в умовах перехідного суспільства.

Тема 11. Соціологія культури

1. Феномен масової культури в постіндустріальному суспільстві.

2. Що таке «макдональдизація» культури? Проаналізуйте це явище, спираючись на книгу Джорджа Рітцера «Макдональдизація суспільства 5».

3. Як співвідносяться між собою поняття «культура» і «цивілізація»? Ознайомтеся з вченням про локальні цивілізації М. Данилевського, А. Тойнбі й О. Шпенглера.

4. Феномен масової культури: позитивне і негативне. Кітч.

5. Молодіжна субкультура як виклик суспільству.

6. Культура очима П. Сорокіна.

Тема 12. Соціологія релігії

1. Предмет і об'єкт соціології релігії та її функції. Історія становлення соціології релігії (французькі просвітники, І. Кант, Г. Гегель, О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер, Б. Малиновський про релігію).

2. Релігія як соціальний інститут. Світоглядний, культовий, нормативний і

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 12

організаційний компоненти релігії. Форми релігії (примітивні, архаїчні, історичні, ранні, сучасні релігії). Компоненти релігії: церкви, секти, деномінації, культури.

3. Сучасна релігійна ситуація в Україні і світі.

4. Український соціолог К. К. Жоль, характеризуючи релігійну ситуацію в США, зазначає: «Плюралістична ситуація у духовній сфері – це передусім ситуація ринку. У такому разі релігійні інституції стають у певному розумінні «торговельними агенціями», а релігійні цінності – різновидом «споживчих благ». І це зовсім не перебільшення й не метафора. У сучасному промислово розвиненому суспільстві церква не виглядає «янголом», що ширяє над світом. В особі своїх представників вона дуже активно та енергійно проводить свою власну економічну політику за всіма правилами ринкових відносин. Перефразовуючи відому приказку, можна сказати: не духом єдиним живе людина». Що мав на увазі дослідник? Доведіть це конкретними прикладами.

5. Спираючись на статті В. Єленського, А. Марчишака та інших, проаналізуйте релігійну ситуацію у різних країнах світу. Чи існує релігійна свобода у світі?

6. Поміркуйте, чи існують у світі на початку XXI ст. суто релігійні протистояння. Для прикладу можна взяти ізраїльсько-арабський конфлікт, громадянську війну в Нігерії, Судані, Ефіопії, в Югославії, індійсько-пакистанське протистояння тощо.

7. Релігійна ситуація у світі на початку XXI століття: атеїзація, секуляризація, ісламізація, сатанізм, сайєнтологія?

8. Сучасні українські і західні соціологи про релігійність (П. Бергер, Т. Лукман, Ч. Глок, Н. Смелзер та ін.).

Тема 13. Соціологія глобалізації

1. Поняття глобалізації.

2. Економічна, фінансова, політична, воєнна і культурна глобалізація.

Тема 14. Програмування та організація дослідження

1. Соціологічне дослідження: поняття, функції, види.

2. Програма соціологічного дослідження та її компоненти.

3. Вибірка у соціологічному дослідженні.

4. Проведіть у Вашій групі пілотажне дослідження на одну із тем за Вашим бажанням. Яке значення пілотажного дослідження в соціології? Доведіть це на Вашому прикладі.

5. Що таке проблема соціологічного дослідження? Наведіть приклади різноманітних підходів до визначення типу соціальної проблеми. Дайте характеристику проблемі у Вашому соціологічному дослідженні.

6. Основні підходи до формування типології соціологічних досліджень.

7. Природа і характер систематичних помилок вибіркового дослідження.

Тема 15. Методи збирання соціологічної інформації

1. Опитування як провідний метод збору первинної соціальної інформації. Види опитувань.

2. Аналіз документів: поняття, види, особливості застосування.

3. Соціологічне спостереження.

4. Соціологічний експеримент.

5. Якісні методи соціологічного дослідження.

6. Ознайомтеся з основними етапами й напрямками емпіричних і прикладних досліджень у США у XX ст.

7. Проаналізуйте евристичні методи соціологічного вивчення, визначте позитивні й негативні моменти їхнього застосування.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 13

8. Соціометрія в педагогічній практиці.

9. Прогнозування соціальних явищ та процесів. Методи соціологічного прогнозування. Футурологія як наука про майбутнє.

Тема 16. Обробка та аналіз соціологічної інформації

1. Опис інформації та обчислення узагальнюючих параметрів.
2. Кореляційний і регресійний аналіз.
3. Методи багатомірної статистики (факторний і кластерний аналіз).
4. Прогнозування соціальних явищ та процесів. Методи соціологічного прогнозування.
5. Підготуйте інформацію про життєвий і творчий шлях відомих світових футурологів (FM-2030, Реймонд Курцвейл, Артур Кларк, Айзек Азімов, Роберт Хайнлайн, Герман Кан та інші). Які їхні прогнози справдились? Чому, на Вашу думку, деяким науковцям все ж вдається передбачити майбутнє?
6. Аналіз даних в якісному дослідженні.

7. Індивідуальні завдання

Для засвоєння матеріалу навчальної дисципліни «Соціологія» здобувачем першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, окрім лекційних та практичних занять, самостійної роботи, значну увагу приділено індивідуальним завданням здобувача.

Індивідуальна робота здобувача є **варіативною**, зокрема вона включає:

- написання конспектів у межах навчальної дисципліни «Соціологія» із теми за заданим планом або планом, який здобувач розробив самостійно;
- виконання завдань з практичних занять;
- підготовка мультимедійних презентацій на одну із запропонованих тем;
- соціологічне дослідження на одну із запропонованих тем;
- підготовка тез для участі у науково-практичних конференціях;

1. Дискусії в соціологічній науці про предмет соціології.
2. Об'єкт і предмет соціології.
3. Місце соціології в системі суспільних і соціальних наук.
4. Суспільство та особистість.
5. Сутність соціальних відносин.
6. Функції соціальних інститутів.
7. Соціальні інтереси й потреби.
8. Соціальний статус.
9. Прикладні дослідження в соціології.
10. Основні функції соціології та їх сутність.
11. Соціологічні погляди І. Франка.
12. М. Грушевський та українська соціологія.
13. Розвиток української соціологічної думки на сучасному етапі.
14. Соціально-класова структура сучасного суспільства і тенденції її розвитку.
15. Теорія соціальної стратифікації.
16. Соціологія держави.
17. Соціологія політичних відносин.
18. Основні наукові напрями економічної соціології.
19. Економічна культура: суть, зміст, структура.
20. Історія зарубіжної та вітчизняної соціології праці.
21. Об'єкти дослідження соціології праці.
22. Історія та становлення соціології управління.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 14

23. Основні принципи управління.
24. Основні функції менеджера.
25. Соціологія нації як специфічна соціологічна теорія.
26. Національне відродження України як проблема соціології нації.
27. Соціологічні прогнози майбутнього нації.
28. Соціологічні дослідження шлюбу та сім'ї в Україні.
29. Проблеми студентської сім'ї.
30. Сімейні конфлікти та проблеми їх подолання.
31. Соціальний розвиток студентської молоді.
32. Соціологія молоді як наука.
33. Місце соціології освіти в системі соціологічного знання.
34. Характеристика системи освіти в Україні.
35. Методи соціологічного вивчення ефективності освіти.

Теми соціологічних досліджень

1. Ставлення молоді до паління.
2. Ставлення молоді до наркоманії.
3. Ставлення молоді до алкоголізму.
4. Ставлення молоді до комуністичної ідеології.
5. Ставлення молоді до запровадження другої державної мови в Україні.
6. Ставлення молоді до людей нетрадиційної сексуальної орієнтації.
7. Ставлення молоді до представників різних національностей і рас (дружба, можливість одруження, народження дітей).
8. Ставлення молоді до сім'ї і шлюбу.
9. Політичні уподобання студентства.
10. Студентство і субкультури (панки, готи, емо тощо).
11. Молодь і релігія.
12. Ставлення молоді до корупції.

8. Методи навчання

При вивченні дисципліни використовують наступні методи:

- а) які забезпечують опанування навчального предмета (слухання лекцій);
- б) які стимулюють та мотивують навчально-наукову діяльність (практичні заняття у формі навчальних дискусій, проблемних ситуацій, творчі завдання, пошук і дослідження, виконання індивідуального завдання, тощо);
- в) методи контролю і самоконтролю у навчальній діяльності (поточне опитування, написання модульних контрольних робіт, екзамен у формі тестових завдань, питання для самоконтролю, у т. ч. через комп'ютерні освітні системи).

Серед методів, форм і прийомів, що найчастіше використовуються в навчальній роботі, слід назвати такі: аудіовізуальний метод навчання; брейнстормінг («мозковий штурм»); публічний виступ; та ін.

9. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: поточний (доповіді, презентації на практичних заняттях, підготовка індивідуального завдання, виконання тестових завдань по темі), підсумковий семестровий контроль у формі заліку;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 15

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- лекція із попередньо запланованими помилками;
- інформаційно-рецептивний;
- ілюстративний;
- репродуктивний;
- евристичний;

Для оцінювання знань здобувачів використовуються наступні **форми (методи) контролю:**

1. Усна (відповідь здобувача на окреме питання теми, бесіда під час розгляду проблемного питання, виступи на практичних заняттях, конференціях, захист презентації, виконання тестових завдань, тощо).

2. Письмова (індивідуальна робота, самостійна робота або тестування (письмове)).

3. Перевірка рівня навчальних досягнень здобувачів з дисципліни здійснюється на основі результатів модульних контрольних робіт або тестування (письмове) та підсумкового семестрового контролю: залік.

10. Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота																Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2										Змістовий модуль 3			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	
5	10	10	5	5	5	5	5	5	10	5	10	5	5	5	5	100

Шкала оцінювання

Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	Сума балів за всі види навчальної діяльності
	Залік	
A	Зараховано	90-100
B	Зараховано	82-89
C		74-81
D	Зараховано	64-73
E		60-63
FX	Не зараховано	35-59
F	Не зараховано	0-34

11. Рекомендована література

Основна література

1. Барвінський А. О. Соціологія : курс лекцій. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.
2. Вербець В. В., Субот О. А., Христюк Т. А. Соціологія. Київ : Кондор, 2009. 550 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 16

3. Жоль К. К. Соціологія : навч. посібник. Київ : Либідь, 2005. 440 с.
4. Кузьменко Т. М. Соціологія : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 320 с.
5. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс : підручник. Київ : Каравела, 2004. 454 с.
6. Соціологія / [за заг ред. проф. В. П. Андрущенко, проф. М. І. Горлача]. Київ. Харків : Єдинорог, 1998. 624 с.
7. Соціологія : курс лекцій / [за ред. І. С. Старовойта]. Тернопіль : Астон, 1999. 176 с.
8. Соціологія : навч. посіб. / [за ред. С. О. Макеєва]. Київ : Знання, 2008. 568 с.
9. Соціологія : підручник / [за ред. проф. В. Г. Городяненка]. Київ : Академія, 2008. 544 с.
10. Соціологія : підручник / [за ред. В. М. Пічі]. Львів : Новий світ – 2000, 2010. 296 с.
11. Соціологія : підручник / М. П. Требін, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. Харків : Право, 2010. 224 с.
12. Юрій М. Ф. Соціологія : підручник. Київ : Кондор, 2007. 288 с.

Допоміжна література

1. Бакіров В., Сокурянська Л. Соціологія в Україні: інституціональний статус та актуальні дослідження. *Український соціологічний журнал*. 2020. Т. 22. С. 7–15.
2. Бондар Г. Покоління незалежності в Револуції Гідності. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2021. № 3. С. 52–64.
3. Борецька М. Європейські цінності в аксіопросторі сучасної української молоді. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2021. № 2. С. 24–44.
4. Буряк О. С. (Не)рівність можливостей в освіті та механізм нерепродукції. *Український соціум*. 2020. № 2. С. 59–73.
5. Буткалюк В. Нерівність за умов економічної глобалізації: емпіричний соціологічний вимір. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2020. № 1. С. 66–85.
6. Вишняк О. І. Електоральна соціологія: історія, теорії, методи. Київ : Ін-т соціології НАНУ, 2000. 310 с.
7. Дембіцький С., Сидоров М. Цінність самореалізації у структурі індивідуальної життєдіяльності. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2022. № 1. С. 8–28.
8. Касянчук М., Шеремент С., Трофименко О. Стан одностатевих партнерств в Україні. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2020. № 3. С. 143–166.
9. Коваліско Н., Макеєв С. Різноманітність і відносна автономність уявлень населення України про соціальну нерівність. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2020. № 3. С. 33–50.
10. Котигоренко В. О. Національно-громадянські цінності: регіональний вимір у загальноукраїнському контексті. *Український соціум*. 2021. № 4. С. 111–153.
11. Нагорняк К. М. Цінності поколінь X, Y та Z в Україні. *Український соціум*. 2020. № 2. С. 110–122.
12. Петрушина Т. Множинні чинники бідності у XXI столітті. Методологічні аспекти. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2021. № 1. С. 42–59.
13. Сокурянська Л., Дейнеко А. Освітні ризики як фактор актуалізації ризиків професійної самореалізації українського студентства. *Український соціологічний журнал*. 2019. № 1-2. С. 42–48.
14. Сорока Ю., Дзюба О. Інклюзивний потенціал дискурсу мусульман в українських ЗМІ: за результатами емпіричного дослідження. *Український соціологічний журнал*. 2021. Т. 23. С. 46–55.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.07- 05.01/051.00.2/Б/ОК6- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 17

15. Соснюк Є. Концепції політичної ідентичності в соціальних науках. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2019. № 4. С. 118–135.

16. Шевченко С. Булінг та протидія йому в освітньому просторі. Соціологічний аналіз. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2021. № 2. С. 116–135.

12. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Сайти: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua

2. Інститут історії України НАН України: <http://www.history.org.ua/>.

3. Сайт Інституту соціології НАН України: <http://i-soc.com.ua/institute/>.

4. Бальцій Ю. Громадянське суспільство в Україні в умовах розбудови правової демократичної державності. URL: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_1/visnik_st_11.pdf.

5. Коваль Г. Актуальні проблеми молоді України. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-2/doc/5/02.pdf>.

6. Лебедева О. Правова держава: поняття та принципи. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Almpr/2012_3/01_042.pdf.

7. Лебедюк А. Расистські погляди чужі українцям. URL: <https://www.volyn.com.ua/news/41092-rasistsbki-poglyadi-chuzhi-ukraintsyam.html>.

8. Ляшенко Н. Сучасні альтернативні форми шлюбу. URL: <http://web.kpi.kharkov.ua/sp/lyashenko-suchasni-alternativni-formi-shlyubu/>.

9. Соскін О. Середній клас: чи існує він в Україні. URL: <http://stepup.press/analytics/item/104-srednij-klas>.

10. Україна-2013: підсумки року. Країна на третьому місці в Європі за кількістю розлучень. URL: <http://nbnews.com.ua/ua/tema/109318/>.